

Hjem > Landdistriktsmidler > 2013 > Scenarier > Workshop om multifunktionelle vådområder

Workshop om multifunktionelle vådområder

På en workshop 16. december 2013 mødtes landmænd, kommunale rådgivere og rådgivere fra DLBR for at diskutere anvendelse af vådområder på flere måder.

Formålet med workshoppen var at identificere de udfordringer og muligheder som de forskellige parter ser i forbindelse med multifunktionel anvendelse af vådområder. Deltagerne i workshoppen er ikke nævnt med navns nævnelse, da de deltog som enkelt personer og ikke som repræsentanter for deres arbejdsplads. Udsagnene er deltagerens refleksioner og ikke et udtryk for Videncentrets holdning.

Deltagerne i workshoppen diskuterede blandt andet spørgsmålene:

1. *Hvad kan man med fordel bruge et vådområde til, udover fjernelse af næringsstoffer?*
2. *Hvilke hindringer er der for, at det kan lade sig gøre?*

Der kom rigtig mange gode bud. Tilsammen viser de, at det først og fremmest er vigtigt at have den gode vilje, men at den gode vilje alene ikke gør det. Især spiller de økonomiske kompensationsmuligheder en stor rolle. Selvom et projekt samlet set giver god mening, hvis der indtænkes flere funktioner i vådområdet, giver det store udfordringer rent administrativt og finansieringsmæssigt, hvis vådområdet ikke i sig selv opfylder betingelserne for tilskud 100%. I dag løses mange udfordringer ved kassetænkning, og dermed bliver det vanskeligt at arbejde med mange forskellige tiltag i et vådområde samtidigt. På mødet efterlyste rådgiverne større fleksibilitet for bedre at kunne komme de enkelte lodsejere i møde. Dette blev vurderet som et vigtigt element for at få etableret vådområderne. Samtidig er det en udfordring for lodsejerne, når den private ejendomsret sættes i spil af forskellige interessegrupper med henblik på opfyldelse af ønsker, der måske er af ren fritidsmæssig karakter.



Ida Auken indvier vådområde i Alling Ådal, november 2013. Foruden til fjernelse af kvælstof bruges vådområdet rekreativt af friluftsfolk og en pilgrimsgruppe, da der blandt andet er etableret stier, bålplads og shelter. Foto: Frank Bondgaard, VFL.

Ad 1. *Hvad kan man med fordel bruge et vådområde til, udover fjernelse af næringsstoffer?*

Klimatilpasning og CO₂ regnskab

Ved ekstreme nedbørshændelser kan vådområder fungere som buffere, der hindrer oversvømmelser af byer og veje, hvis de konstrueres, så de kan tilbageholde store vandmængder. Det kræver dog måske, at de arealer der grænser op til projektområdet, også kan stilles til rådighed ved de sjældne ekstreme hændelser.

Udtagning af humusholdig lavbundsjord fra omdrift nedsætter udledningen af CO₂, og vådområdet bidrager dermed til forbedring af CO₂ regnskabet.

Naturgenopretning og sammenbinding af natur

Når den naturlige hydrologi genoprettes, kan de naturtyper, der er tilpasset lavbund (eng og mose) vende tilbage og dermed øge biodiversiteten i området. Vådområderne kan samtidig fungere som korridorer og binde andre naturområder sammen, hvorved der skabes mere sammenhængende natur med øgede muligheder for spredning af arter.

Afgræsning eller anden drift med stordriftsfordele

Som følge af jordfordeling kan vådområder give mulighed for stordriftsfordele ved afgræsning af arealerne, eventuelt i sammenhæng med tilstødende højere liggende naturarealer, hvorved helsårgræsning måske bliver muligt. Kødet kan brandes og afsættes som naturplejekød og skabe nye afsætningsmuligheder. Afgræsning og afsætning kan eventuelt foregå i et lodsejerfællesskab, der styrker lokalsamfundet.

Som alternativ til afgræsning kan de sammenhængende arealer i et vådområde give mulighed for produktion af biomasse, der kan afsættes til biogas, eller produktion af hø.

Rekreative interesser

En del vådområder etableres i nærheden af byer, hvor der er ønske om flere rekreative tilbud, der blandt andet omfatter stisystemer og naturoplevelser. I landområderne kan der være ønske om bedre muligheder for jagt og fiskeri. Oplevelsesturisme med for eksempel naturvejledning og lokalhistoriske fortællinger vil kunne kobles på nogle vådområder, ligesom jagt og fiskeri kan fungere som indtægtskilder i andre områder.

Promilleafgiftsfonden for landbrug



Se 'European Agricultural Fund for Rural Development'

Jordfordeling, nedlæggelse af pumpestationer og øget produktion

Et vådområdeprojekt giver gode muligheder for en fornuftig jordfordeling i området. Lavbundsarealerne er typisk spredt ud på mange lodsejere, og efter en jordfordeling eller salg til projektet bliver de samlet i større enheder. Jordfordelingen kan også indbefatte jord længere væk, så ejendommenes arrondering bliver mere harmonisk. Det kan være en dyrkningsmæssig fordel at slippe af med lavbundsgrunden, der kan være bøvlet og usikker at dyrke. En del lavbundsgrunde afvandes via pumpestationer, og ved genopretning af den naturlige hydrologi spares energi og vedligeholdelsesomkostninger til pumpestationerne.

Et par af de deltagende landmænd kunne se en mulighed for tildeling af mere kvælstof på de robuste jorde, hvorved dækningsbidraget kan øges, hvis de sårbare lavbundsgrunde udtages af produktionen. De så en mulighed i, at en del af det øgede dækningsbidrag kunne være med til at betale for udtagning af lavbundsgrunden.



Vådområde under etablering i Sverige. Volden til højre er udsigtshøj for observering af fugleliv. Foto: Frank Bondgaard, VFL.

Ad 2. Hvilke hindringer er der for, at det kan lade sig gøre?

Multifaktor og frivillighed belønnes ikke

Det er afgørende for økonomien, at projektet godkendes som et vådområdeprojekt, der fjerner kvælstof eller fosfor, ellers er der ingen finansiering til opkøb af projektjord og jordfordeling. Hvis den beregnede fjernelse af N eller P ligger under kravet, tæller det ikke, at projektet kan tilføre samfundet andre værdier i form af f.eks. klimatilpasningstiltag, rekreative områder, øgning af biodiversiteten, naturgenopretning eller sammenbinding af naturarealer.

Hvis alle lodsejere i et område gerne vil etablere et vådområde, hvor mindstekravet til for eksempel kvælstoffjernelse ikke kan opfyldes, kan der ikke ydes tilskud til det. Frivilligheden kunne være et parameter på lige fod med f.eks. krav til omkostningseffektivitet og kg fjernet næringsstof.

Manglende attraktiv kompensation

Engangserstatninger foretrækkes i mange tilfælde, men det er ikke muligt pt. Nødvendig erstatningsjord er normalt dyrere end den projektjord, der sælges, og der er ikke altid luft i økonomien til det. Samtidig kan panthavere blokere for salg af projektjord, hvis de forlanger indfrielse af pantet.

Det opleves som bøvlet og ufordelagtigt at skulle søge om 20-årigt fastholdelsestilskud hvert år i 20 år.

Harmoni og risiko for problemer med miljøgodkendelser fremadrettet

Ofte er arealerne en forudsætning for, at landmanden kan opfylde harmonikravet, så hvis der ikke kan findes erstatningsjord til samme pris som projektjorden, kan det være et problem for landmanden at lade en del af jorden indgå i et vådområdeprojekt.

Hvis området bliver til § 3-natur, kan der blive problemer med miljøgodkendelser og anmeldeordninger for husdyrbrug – og i endnu højere grad, hvis det bliver habitatnatur. Problemet bliver ikke mindre, hvis vådområdet indskrives i lokalplanen som rekreativt område, for det giver samme restriktioner som en samlet bebyggelse i forhold til lugtgæner i miljøgodkendelses- og anmeldeordningen. Miljøgodkendelse eller anmeldeordning kan også komme i spil, hvis området skal afgræsses, evt. sammen med anden natur i området, og det kræver udvidelse af dyreholdet med vinteropstaldning til flere dyr.

Efterfølgende har Videncentret spurgt Naturstyrelsen om problematikken med § 3-natur. Bliver de nye vådområdearealer omfattet af § 3-beskyttelse efter naturbeskyttelsesloven?

Svar: Vådområder er ikke "fritaget" fra § 3, og følgende fremgår af Naturstyrelsens FAQ:

"Mange af de nye vådområder vil relativt hurtigt blive omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3 om beskyttelse af bestemte naturtyper herunder søer (søer > 100 m²) og ferske enge og moser. Det vil være tilfældet, når der har indfundet sig et naturligt plante- og dyreliv jf. vejledning herom fra NST til kommunerne. Man kan ikke udelukke, at nogle vådområder senere, gennem tilgroning, kan vokse sig ud af beskyttelsen igen."

Afgræsning er ikke så økonomisk attraktiv

Generelt er økonomien i naturpleje ikke ret god, og den hænger normalt kun sammen, hvis der er tilskud til afgræsning, men det kan være et problem at opfylde betingelserne for tilskud på arealer, der bliver for våde. Det kan give frygt for krav om tilbagebetaling af tilskud og træk i den øvrige støtte.

Den menneskelige faktor og interessekonflikter

Hele processen kræver ofte en lang modningstid hos lodsejere, der lige skal vænne sig til tanken om at sælge jord, eller lade deres jord vådlægge efter mange års arbejde med at holde den tør. Mange lodsejere afslår i første omgang at være med, men sidenhen vil mange alligevel gerne lægge jord til et vådområde, og derfor er det et problem, at kommunen ikke har særlig lang tid til at afslutte projektet ifølge reglerne.

Dårlig kemi mellem sagsbehandler og lodsejer kan få lodsejer til at afslå at lægge jord til et vådområde, og det samme kan lodsejers eventuelle dårlige oplevelser med kommunen i andre sager. Samtidig kan det være et problem, hvis kommunen ikke kan skabe tillid til, at for eksempel eventuelle afvandingsproblemer på jord uden for projektområdet løses af kommunen uden omkostninger for lodsejer.

Lodsejere kan føle, at den private ejendomsret bliver udfordret i forhold til interessegruppers ønsker om at bruge området, når det kun er lodsejeren, der har økonomi i klemme. Diverse brugergruppers ønsker kan nogle gange opfattes som "en gratis omgang" set fra lodsejers synspunkt, og ikke alle lodsejere synes om, at der skal være "allemandsret" på deres arealer.

Lovgivning

Arealerne i et vådområde er omfattet af flere regelsæt blandt andet i forhold til tilskud, og det opleves som bøvlet at administrere og problematisk at sikre sig, at man overholder alle krav, herunder krydsoverensstemmelse og god landbrugs- og miljømæssig stand.

Det opleves, at der mangler samarbejde om multifunktionalitet ministerierne imellem, hvorved det bliver en uoverskuelig proces at forsøge at medtænke for eksempel klimatiltag. Klimatiltag i vådområder ser ikke ud til at være indtænkt i lovgivningen, som den ser ud i dag.

Biodiversitet kontra øget mængde næringsstoffer

De sårbare arter er normalt knyttet til næringsfattige naturtyper, og det er normalt dem, der er behov for at gøre en indsats for, så her vil et vådområde, der er etableret for at fjerne næringsstoffer ikke hjælpe. De sårbare naturtyper må ikke ødelægges, heller ikke ved etablering af vådområder.

Manglende fælles præmis

Hvis en gruppe landmænd ikke anerkender, at der er en næringsstofproblematik, der skal løses, eller ikke anerkender vådområder som et virkemiddel, kan man ikke komme i mål med etablering af vådområder, da frivillighed stadig er det bærende element.

På mødet var der enighed om, at frivillighed stadig skal være det bærende element i etablering af vådområder. Dette vil altid være en konsekvens af den private ejendomsret. Ekspropriation af arealerne vil ikke være en fornuftig løsning, da det kan krænke dem, det går ud over, og da andre kan spekulere i ekspropriation af økonomiske årsager.

Det blev de forskellige input efterfølgende brugt til

På workshoppen dannede spørgsmål og svar baggrund for formulering af 5 punkter, der påpeger forhold, der gør det vanskeligt at etablere vådområder og medtænke flere funktioner. Forsamlingen ønsker punkterne viderebragt til relevante fora, blandt andet Landbrug & Fødevarer, til videre behandling.